

СВИСТУН Ніна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та славістики, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027, Україна (nina-s77@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0398-8803>

БАБІЙ Ірина – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та славістики, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027, Україна (iryna.babiy@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1568-7920>

РОСІЛ Наталія – бакалавр, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027, Україна (nataliarosil@gmail.com)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.12>

Бібліографічний опис статті: Свистун, Н., Бабій І., Росіл Н. (2025). Система особових імен у збірці Марії Матіос «Нація». *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 64, 107–114, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.12>

СИСТЕМА ОСОБОВИХ ІМЕН У ЗБІРЦІ МАРІЇ МАТІОС «НАЦІЯ»

Анотація. Ім'я – це невід'ємний елемент форми художнього твору, один із засобів художнього образу, складник своєрідного стилю письменника. Особові імена мають бути стилістично точними й правильними, відповідати ідеї, духу та меті твору, повинні висловлювати характерний колорит, а іноді й особливе значення, певний соціальний сенс, що відображає авторську ідею. Саме такими є літературні оніми М. Матіос в аналізованій збірці «Нація».

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю висвітлення системи літературних онімів і принципів ономастичного письма М. Матіос як однієї з ознак її стилю, а також зростанням уваги до творчості письменниці. Метою нашої розвідки є вивчення особливостей функціонування особових імен у мові збірки «Нація».

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше проаналізовано систему особових імен у збірці М. Матіос «Нація». Основним у нашій праці є описовий метод, застосовано також статистичний метод, методи узагальнення, систематизації та класифікації онімних одиниць.

У статті проаналізовано історію становлення літературної ономастики; висвітлено специфічні ознаки, які відрізняють, за Ю.О. Карпенком, літературну ономастику від ономастики загалом; розкрито специфіку літературних онімів у збірці М. Матіос «Нація»; визначено особливості використання чужомовних імен, зокрема єврейських; функціональне навантаження літературних онімів у збірці; кількісний склад чоловічих, жіночих імен та аналіз деяких із них з урахуванням частотності їх уживання й ролі в розкритті творчого задуму письменниці. Зроблено висновок, що М. Матіос використовує особливий іменникон, а також не просто застосовує його в своїх творах, а й влучно відтворює традиції конкретного регіону, узявши за основу етимологію, урахувавши значення антропоніма. Саме завдяки реалістичному ономастичному М. Матіос досягає достовірності та правдивості описуваних у збірці «Нація» подій. Встановлено, що письменниця активно послуговується діалектними формами імен, використовує варіантні та безваріантні оніми, андроніми, вживає зменшено-пестливі варіанти онімів. Крім того, літературні оніми в збірці інколи несуть в собі інформацію про персонажа. Влучно репрезентована система особових імен допомагає створити образи та характери, виконуючи потужну номінативну та стилістичну ролі. У збірці «Нація» літературні оніми наділені особливими можливостями у стилетворенні та допомагають втілити авторський задум.

Ключові слова: літературна ономастика, онім, ім'я, антропонім, Марія Матіос, «Нація».

SVYSTUN Nina – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Ukrainian Language and Slavic Studies, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2, M. Kryvonosa str., Ternopil, 46027, Ukraine (nina-s77@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0398-8803>

BABII Iryna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Ukrainian Language and Slavic Studies, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2, M. Kryvonosa str., Ternopil, 46027, Ukraine (iryna.babiy@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1568-7920>

ROSIL Nataliia – Bachelor, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2, M. Kryvonosa str., Ternopil, 46027, Ukraine (nataliarosil@gmail.com)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.12>

To cite this article: Svystun, N., Babii, I., Rosil N. (2025). Systema osobovykh imen u zbirtsi Mariyi Matios «Natsiya» [The system of personal names in Maria Matios's collection «Natsiya» ("Nation")]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia «Filolohiia» – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 64, 107–114, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.12> [in Ukrainian].

THE SYSTEM OF PERSONAL NAMES IN MARIA MATIOS'S COLLECTION «NATSIYA» («NATION»)

Summary. A name is an integral element of the form of a literary work, one of the means of artistic imagery, and a component of a writer's distinctive style. Personal names must be stylistically accurate and correct, align with the idea, spirit, and purpose of the work, and express a characteristic atmosphere, sometimes carrying a special meaning or certain social significance that reflects the author's concept. Literary onomastics in the works of M. Matios, particularly in her collection *Nation*, exemplify these qualities.

The relevance of our research is determined by the need to highlight the system of literary onomastics and the principles of onomastic writing in M. Matios's works as one of the features of her style, as well as by the growing attention to the writer's literary achievements. The aim of our work is to investigate the functioning of personal names in the language of the collection «Nation».

The scientific novelty of the study lies in the fact that for the first time the system of personal names in the collection of M. Matios "Nation" has been analyzed. The main method in our work is the descriptive method, the statistical method, methods of generalization, systematization and classification of onymous units were also used.

The article analyzes the history of literary onomastics; highlights specific features, according to Yu.O. Karpenko, that distinguish literary onomastics from general onomastics; explores the peculiarities of literary onomastics in M. Matios's *Nation*; defines the characteristics of the use of foreign names, particularly Jewish ones; discusses the functional load of literary onomastics in the collection; examines the quantitative composition of male and female names in *Nation* and analyzes some of them based on frequency of use and their role in shaping the writer's creative concept. We conclude that M. Matios, in her work, uses a special onomastic system, not merely applying it in her writings, but also skillfully reproducing the traditions of a particular region, grounding it in etymology and considering the meaning of anthroponyms. It is through the realistic onomasticon that M. Matios achieves authenticity and truthfulness in the described events in *Nation*. The writer actively uses dialectal forms of names, employs variant and non-variant onomastics, androponyms, and diminutive forms of names. Additionally, literary onomastics in the collection sometimes carries information about the character. The accurately presented system of personal names helps create vivid images and characters, performing powerful nominative and stylistic functions. In *Nation*, literary onomastics plays a significant role in shaping the style and helps implement the author's concept.

Key words: literary onomastics, onym, name, anthroponym, Maria Matios, *Nation*.

Постановка проблеми. Літературні імена – важливий елемент художнього твору, що формує стиль письменника, один із засобів творення художнього образу. Вони можуть мати прихований асоціативний зміст, у якому сконцентровано авторську ідею, нести в собі яскраво виражене семантичне навантаження. Щобільше, система імен літе-

ратурного твору – це завжди носій конотацій історичного, національного, соціального й локального планів, актуальних насамперед для реалістичних творів.

З цього погляду цікавими є твори М. Матіос, які посідають чільне місце в українській літературі на сучасному етапі розвитку. Збірка М. Матіос «Нація» є безмежним джерелом історії власне українських літературних онімів, які вказують на символічність номінації осіб різних епох. Письменниця уважно добирає ім'я для кожного з персонажів, що підкреслює, безумовно, творчий задум авторки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оними як розгалужену систему власних назв активно досліджували такі сучасні українські мовознавці, як Н. Дзяківська, Л. Масенко, М. Красовський, Ю. Редько, П. Чучка, Л. Скрипник. Літературні оними в творчості Марії Матіос – З. Бакум, А. Вегеш, К. Мисик, Л. Стовбур. Цей науковий інтерес можна пояснити тим, що ономастикон – це оригінальний набір власних найменувань із характерними фонетичними трансформаціями, із розмаїттям пестливих їх форм, зі специфічним комплексом дериваційних засобів. Крім того, матеріал презентує національну самобутність українців, їхню історію, є одним із ефективних засобів, який сприяє розвитку соціокультурної компетенції читача. Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю висвітлення системи літературних онімів і принципів письма М. Матіос як однієї з ознак її стилю, а також зростанням уваги до творчості письменниці.

Метою нашої статті є дослідження функціонування системи особових імен у мові збірки М. Матіос «Нація». Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**: визначити особливості літературних онімів та специфіку їхнього функціонування в збірці Марії Матіос; встановити кількісний склад літературних онімів у тексті; визначити роль особових імен збірки «Нація» в реалізації творчого задуму письменниці.

Виклад матеріалу. Термін «літературна ономастика» вперше з'явився у праці І. Герус-Тарнавецької «Назовництво в поетичному творі». На сьогодні у науці немає чітко установлені назви. Найчастіше використовують такі

терміни, як «літературна ономастика», «літературно-художня ономастика», «поетична ономастика». Це зумовлено тим, що дослідники є прихильниками різних підходів до вивчення літературної ономастики і відповідно – різних термінів на її позначення (Свистуха, 2019, с. 90).

1980–1990-і роки ХХ ст. в українському мовознавстві позначені зростанням інтересу до аналізу функціонування онімів у художніх текстах. Наприклад, дослідниця Т. Немировська опублікувала дисертацію з літературної ономастики, присвячену поетонімам прози М. Коцюбинського. Вийшла друком праця Л. Белея «Функціонально-лаконічні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ–ХХ ст.». З кінця минулого століття не було жодної ономастичної конференції без секції, присвяченої проблемам літературної ономастики (Свистуха, 2019, с. 91).

Останнім десятиліттям літературна ономастика розвивається в рамках нової «контекстуальної» парадигми. Контекст розглядають не тільки як фактор оточення, у якому функціонує поетонім, але також як актуалізатор виражальних можливостей імені. Це зумовлює необхідність теоретичного осмислення використання власних назв як виражального засобу.

До фундаментальних питань літературної ономастики належить питання про специфіку власного імені в художньому творі. Ю. Карпенко виділяє п'ять специфічних ознак, які відрізняють літературну ономастику від ономастики загалом:

1) вторинність літературної ономастики; письменник використовує наявні в мові моделі та норми, обираючи імена відповідно до місця, часу та соціального середовища дії;

2) літературна ономастика є продуктом вільного творчого пошуку, вибору письменника відповідно до жанру та стилю тексту, на відміну від закономірного й тривалого історичного розвитку ономастики в певному соціальному середовищі;

3) літературна ономастика виконує стилістичну функцію; власні назви в звичайному мовному спілкуванні слугують розрізненню об'єктів, а в художньому мовленні диференційна функція власних назв взаємодіє з естетичною та зображальною й підпорядкована їм;

4) якщо реальна ономастика належить загалом до словникового складу мови (іменникá, топонімічного масиву), то літературна ономастика є фактом художньої мови;

5) літературно-художній твір завжди має назву, яка є основним компонентом онімного простору (Карпенко, 2006, с. 35).

Якщо розглядати збірку Марії Матіос «Нація» з погляду літературної ономастики, то варто зазначити, що її антропонімний пласт не є однорідним за своїм походженням. Найбільшу групу становлять українські антропоніми, хоч важливим компонентом антропонімного простору творів є й імена іншомовних персонажів. У «Нації» загальне значення імені іноді має характерологічне навантаження. Первинне значення власної назви, яке в реальній ономастиці послаблене або навіть редуковане, активізоване письменницею. Наголошено, що М. Матіос використовує як офіційні, так і розмовні варіанти антропонімів, частіше вживані в живому мовленні народу. Крім того, письменниця вживає діалектну лексику, особливо діалектні варіанти особових імен, що є засобом творення мовної картини місцевості (Вегеш, 2012, с. 63). Особові імена у збірці цілком співзвучні епосі, віддзеркалюють сучасність, створюють реальний часовий простір (Андрій, Славко, Іван, Микола, Юрко, Леонід): «Славкові політика лиш пошкодила» (Матіос, 2002, с. 83). Деякі з імен, зафіксованих у збірці, належать до маловживаних на сучасному етапі розвитку українського суспільства (Гаврило, Орест, Анничка, Павлінка, Михайлина, Мидора, Дуся, Гафія, Юр'яна, Калина, Параска, Фрозина).

Зауважимо, що антропоніми авторка бере із загальнонародної мови. Вони утворені за допомогою суфіксів суб'єктивної оцінки й передають відтінки пестливості, здрібнілості, фамільярності, глузування, зневаги, ненависті, тобто весь спектр людських почуттів. Суфікс **-к** є найпоширенішим у загальнонародній мові. У літературно-художніх антропонімах М. Матіос він виражає такі експресивні відтінки:

а) пестливість і здрібнілість: *Софійка, Василько, Марічка, Фрозинка, Павлінка, Йванко, Петрусько, Одокійка*;

б) поблажливості або фамільярності: *Маруська, Місько, Штефко*.

Позитивні емоції, ласкавість, здрібнілість виражають суфікси **-чик**, **-усь-**, **-ця-**: *Юрчик, Михайлик, Дмитрик, Миколайчик, Федусь, Дунусь, Тонця*. Трапляються літературні оніми, утворені способом усікання: *Корнельо, Штефа, Міця*.

Персонажів знатного походження та священників Марія Матіос наділяє маловживаними іменами: *панотець Захарій, артистка пані Стефанія*. Антропонімічною формулою «ім'я + ім'я по батькові» здебільшого називають персонажів так званих «привілейованих» станів (Вегеш, 2012, с. 254). У досліджуваному творі натрапляємо на такі найменування: *голова колгоспу Петро Григорович, начальник пошти Марія Герасимівна*.

Цікавими також є імена євреїв, які мирно жили з українцями та румунами на Буковині. У М. Матіос натрапляємо на такі зразки: *Абрам Маїталер, Леон Райх, Шльома Бухбіндер*. Прикметно, що письменниця влучно зауважила поширену на Буковині традицію адаптації чужомовних, особливо єврейських, імен до українських. Розмовні варіанти імен часто змінюються, набуваючи тих чи тих національно-мовних ознак. Наприклад: *«Русяву дівчинку назвали Ханою. Хана – то й Хана. Сандуляки називали її Анною»*, або ж *«Тимофієва дружина Марія вчинила Сандулякові сина – русявого Андрія, а Естер вродила Маїталерові чорненьку дівчинку, яку чомусь назвали Андреєю. А може і в жидів є таке ім'я...»*. Михайло Ілашук стає Мігаєм, якщо до нього звертаються румуни, або Мойшею, якщо це євреї (Матіос, 2002, с. 156).

М. Матіос уміло використовує номінативну, експресивну та культурну функцію онімів, утворених як від прізвищ, так і від чоловічих імен. Називання жінки за чоловіком – це найпоширеніші види найменувань у розмові про третю особу. Утворюють такі форми за допомогою суфіксів **-их**, **-ин**, **-овк**, **-ик**, **-к**. Андроніми з суфіксами **-их**, **-учк/-ючк**, **-к** притаманні здебільшого жінкам старшого покоління і мають експресивне забарвлення, виражають погордливе ставлення до адресата: *Данилиха, Данилючка, Дмитрючка, Юрчачка, Шулямчучка, Паленючка, Онуфрійчучка, Білейчучка, Варварчучка*.

Іменами з позитивним емоційним забарвленням письменниця в основному наді-

ляє молодих жінок та дітей. Їх використовує в діалогах, тож твори рясніють такими іменами, як *Настуня, Дмитрик, Доця, Юрчик, Михайлик, Тонця, Софійка, Олюня, Варварка, Федусь, Дунусь, Миколайчик, Марко, Андрійчик, Данчик, Сярик, Васютка, Петруська, Танасійчик, Василько* та ін. У такий спосіб письменниця показує лагідне та доброзичливе ставлення персонажів один до одного. Важливе значення має факт використання цієї групи антропонімів, оскільки сьогодні такі форми належать до групи не часто вживаних (Бакум, 2010, с. 199).

У збірці новел «Нація» нами виявлено 30 чоловічих особових імен та їхніх варіантів і 29 жіночих. Проаналізуємо деякі з них.

Нам трапилося ім'я грецького походження *Уласій*, що в перекладі означає «скривлений назовні» (Скрипник, Дзятківська, 2005, с. 104). Можливо, М. Матіос провела паралель між значенням особового імені та персонажем, а тому наділила його каліцтвом. Цей літературний онім виявляємо лише в одному варіанті – *Уласій*. Інших форм немає. Частота вживання літературного оніма не дуже висока. Це пов'язано насамперед із сюжетом (переважно персонаж перебуває у в'язниці), великою кількістю апелятивів і, звичайно, другорядністю персонажа (Стовбур, 2019, с. 67).

Виявляємо в тексті й варіативну антропонімну пару: *Леонід – Льоня*. Ім'я *Леонід* православне, грецьке, походить від давньогрецького імені *Леонідас*, що означає «син лева», «походить з роду лева», «подібний до лева», «схожий на лева» (Скрипник, Дзятківська, 2005, с. 72). Поведінка і вчинки персонажа, що є носієм цього імені, виступають підтвердженням первісної етимології імені: «Я зупинив би, але не можу уже... попереду – засідка, позаду – кров... так багато крові... на нас, *Льоню*... і на ній, Улесісі... так вона ж дітей скільки народила...» (Матіос, 2002, с. 97); «Я називаюся *Леонід*, – перебив Юр'яну...» (Матіос, 2002, с. 94).

Ім'я *Корнільо* специфічне, походить від латинських “cornu” – ріг або “cornum” – ягода кизилу. Кизил – південний чагарник або дерево з темно-червоними кислуватими ягодами (Скрипник, Дзятківська, 20025, с. 69). Проводячи паралель з головним персонажем

і виходячи з контексту, можна зрозуміти, що М. Матіос не випадково обрала цей антропонім, адже ця ягода нагадує самого персонажа. Він був досить чесною і доброю людиною, але його посада (розсильний у сільраді) вимагала від нього діяти не по совісті, а згідно з чинним законодавством. Скрізь фіксуємо лише одну форму – *Корнільо*. Ім'я *Варварка* також має лише одну зменшено-пестливу форму. Героїню письменниця та персонажі новели називають саме зменшеним варіантом імені, що свідчить про взаємолюбов у родині й прихильне ставлення авторки.

Три імені *Федусь, Дунусь, Миколайчик* зафіксовані в тексті лише в зменшено-пестливій формі, що знову ж таки пов'язано з їхнім віком та просторовою обмеженістю сюжету – однією сім'єю. Можемо простежити відсутність інших варіантів цих імен та високу частотність їх уживання. Наприклад, ім'я *Дунусь* засвідчено 23 рази.

Ім'я *Катерина* походить від грецького слова «катаріос» – чистий, невинний (Скрипник, Дзятківська, 2005, с. 146). Саме чистою та хороброю бачимо героїню новели. Жінка, яка намагалася врятувати сім'ю та дім, скоїла тяжкий злочин. Родина вирішила інсценувати смерть матері (Катерини), щоб відтягнути виселення. І їм це вдається. Однак стається непоправна трагедія – жінка справді помирає. Низьку частотність антропоніма *Катерина* можна пояснити тим, що впродовж усієї дії героїня грає роль померлої, а також тим, що в новелі використано велику кількість апелятивів на її позначення.

Зазвичай в українській літературі позитивних персонажів називають найпопулярнішими іменами, одним із яких є *Василь*. Це ім'я прийшло до українців із грецької мови й означає «цар». Василь був головою родини і мав дбати про її добробут (як цар про свою землю). Скрізь натрапляємо лише на одну форму – *Василь*. Така номінація пов'язана зі статусом персонажа в родині. У тексті майже немає апелятивів на позначення персонажа. Ми зафіксували тільки дві загальні назви – тато і чоловік. Частотність імені *Василь* доволі висока, що пов'язано з його провідною роллю в сюжеті твору. Це також зумовлено майже цілковитою непередставленістю апелятивів на позначення персонажа та підвищеною інтен-

сивністю звертання до нього інших персонажів (Стовбур, 2019, с. 67).

Ім'я *Юстина* фіксуємо лише в одній формі. Така номінація пов'язана зі статусом героїні. Так до неї звертаються сусіди та знайомі. Немає людей (дітей, чоловіка, батьків), які могли б називати її по-іншому. Це ім'я трапляється в тексті 20 разів. Це середня частота вживання. Також зауважимо, що авторка називає героїню не Устиною (це більш поширений варіант), а саме *Юстиною*. Це пом'якшує номінацію, адже сама героїня була м'якою, чуйною бабусею, яка готова прийти на допомогу в будь-якій ситуації.

Ім'я *Іларій* добре адаптоване до української системи іменування. Воно походить із грецької мови і має семантику «веселий, радісний» (Скрипник, Дзятківська, 2005, с. 63). У тексті не представлено інших варіантів імені персонажа: «*О, з суботи на неділю найстаріший в Розтоках парубок Іларій Гуцуляк: урве свій добровільний восьми-тижневий піст*» (Матіос, 2002, с. 167). На позначення персонажа вжито чимало апелятивів: *парубок, хлоп, чоловік, він, газда, молодий* (у значенні 'наречений'), *хлопець*. Проте варто зазначити, що так його називає лише авторка, а інші персонажі звертаються до Іларія на ім'я. Частотність уживання антропоніма порівняно висока. Літературний онім використано 42 рази на кількох сторінках тексту. Таку частоту вживання можна пояснити першорядністю персонажа та тим, що розповідь про Іларія ведеться переважно від третьої особи (автора) (Стовбур, 2019, с. 68).

Знаходимо варіант антропоніма *Орися* – *Оришка*. Прізвище героїні в тексті не згадано, але вказано по батькові: «*Будемо раді бачити Вас, Орисю Михайлівно!*» (Матіос, 2002, с. 188). Така номінація підтверджує повагу й має таку форму через офіційне середовище, в якому перебуває *Оришка*. Проте ця повага фальшива, нещира і спрямована на те, щоб обдурити стареньку і заволодіти її грошима. Чиновникам абсолютно байдужа доля простих людей, особливо людей поважного віку. Для найменування використано лише форму *баба Орися*, інших апелятивів немає. Цим пояснюємо високу частотність імені *Орися*. Антропонім *Орися* зафіксовано в тексті 60 разів. М. Матіос часто вживає його, але

щоразу по-новому, по-іншому, а часто повторюваний апелятив *баба* підсилює трагізм «немолодої» жінки.

Багато імен *Марія* Матіос взяла зі Святого Письма. Наприклад, *Марія* — жіноче ім'я давньоєврейського походження. У новелі «*Анна-Марія*» вжито лише один варіант імені – *Марія*: «*...Безжалісними, палаючими очима дивиться на нього Марія з виокругленим обличчям і вивершеним черевом...*» (Матіос, 2002, с. 176). Відсутність зменшено-пестливих варіантів можна пояснити поганим ставленням до неї персонажів. Авторка обирає нейтральну позицію. Зафіксовано лише два апелятиви на позначення цієї героїні, а саме – *вона* та *донька*. Проте сама авторка використовує їх у розповіді про героїню, оскільки протягом твору інші персонажі зовсім не звертаються до Марії. Частотність вживання імені *Марія* значно нижча порівняно з іншими персонажами. Літературний онім *Анна-Марія* вжито лише 13 разів. Такий статус антропоніма пояснюється другорядністю героїні в сюжеті.

У збірці новел знаходимо й особове ім'я *Таня*, яке в тексті не має варіантів, оскільки стосується маленької дівчинки. Частотність вживання антропоніма відносно низька, а саме 16 разів, незважаючи на те, що її роль в творі доволі важлива, адже проблеми в сім'ї викликала саме *Таня*. Напруга в сім'ї позбавляє дитину любові, ласки, уваги, що й позначається на номінації, тобто на відсутності зменшено-пестливих форм.

Сестра Тані *Олюня* стоїть на зовсім іншій позиції. Вона є другорядною героїнею за сюжетом, але не з ономастичною поглядом. Дівчинка – улюблениця в сім'ї, що не могло не позначитися на її найменуванні. Зокрема, в тексті використано варіант імені та зменшено-пестливі інваріанти. Це підтверджує така цитата: «*П'ятирічна Олечка, його голуб'ятко і пестунка Олюня, притиснула плюшевого котика й усміхалася своєму пізньому, якомусь радісному сну*» (Матіос, 2002, с. 203). Отже, письменниця використовує зменшено-пестливі варіанти імені, але небагато, а саме *Олечка, Олюня*. Проте авторка не використовує повного, вихідного оніма *Ольга*. Це пов'язано з віком героїні, її становищем у сім'ї, а також ставленням до неї М. Матіос та інших

персонажів. У такий спосіб М. Матіос протиставляє двох дівчат, які перебувають у нерівних умовах у сім'ї.

Щодо імені *Михайло*, то в перекладі з давньоєврейської означає «богоподібний, божественний». У збірці новел виявляємо прихильність до нього не лише авторки, а й інших персонажів. Навіть іншонаціональні персонажі ставляться до Михайла з великою любов'ю, називаючи його на свій манер: «*Як не писати? А на кого писати, як вона твоя?! – Запиши, як Катерина, – на себе... Буде Михайло Марійович...*» (Матіос, 2002, с. 73).

Літературний онім *Петро* – чоловіче ім'я давньогрецького походження. У М. Матіос представлено так: «*А Петро Шандро, той що на нього кажуть Хромий, відкупився. Та відкупився навіть не Петро, а його жінка, що має собі до діла з головою заготконтори...*» (Матіос, 2002, с. 70). Форма імені *Петро* зафіксована в тексті лише один раз, але також одноразово була використана зменшено-пестлива форма *Петрусько*, у якій простежуємо демінутивну конотацію з відчутним діалектним відтінком.

Образ діда *Івана* окреслений найзагальніше, тож ономастичні відомості теж доволі скупі. Зауважимо, зокрема, що антропонім *Іван* майже не фіксуємо в тексті. Кількість апелятивів на позначення персонажа теж обмежена. Згадані загальні назви: *дід, дідусь, старий*. Зменшено-пестливий апелятив *дідусь* свідчить про прихильне ставлення з боку персонажів та самої авторки. Ми не зафіксували ні прізвища, ні імені по батькові персонажа і їх неможливо встановити з контексту, що можна пояснити українськими традиціями номінації,

жанром твору та другорядністю персонажа за сюжетом.

Висновки. Отже, Марія Матіос у своїй збірці новел «Нація», володіючи знаннями про відповідний історичний період, використовує такі літературні оніми, які відбивають систему називання того часу, зокрема 1930–1970-х років ХХ століття. У зв'язку з тим, що події відбуваються на заході України, зокрема Буковині та Галичині, власні імена такі, що здебільшого притаманні цим регіонам. Для називання головних персонажів авторка обирає варіантні та безваріантні оніми. Крім того, письменниця вдається до використання андронімів на *-ix(a)*: *Уласіха*. Вона вживає (більшою чи меншою мірою) й зменшено-пестливі варіанти онімів та апелятиви на позначення персонажів. Майже не зафіксовано антропонімоформул. Літературні оніми у художньому тексті мають певну символіку, що несе в собі інформацію про персонажів (*Анна, Марія*). Ономастичний простір збірки новел «Нація» складається зі звичних та знайомих читачеві особових імен, хоча трапляється і щось незвичне (для ХХ століття), завдяки чому антропонімія безумовно активно впливає на читача. Сукупність власних імен твору становить гармонійну єдність і потужну силу, що активно діє на реципієнта, забезпечуючи достовірність зображення. Крім того, літературні оніми в творі відіграють суттєву роль у стилетворенні, постають виразним компонентом у системі образотворчих засобів та допомагають розкрити авторський задум. Окреслена проблематика актуальна для подальших досліджень антропонімічних особливостей у текстах українських письменників.

ЛІТЕРАТУРА

- Бакун З. П. Антропоніми у мові творів Марії Матіос. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»* : зб. наук. праць. Херсон : ХДУ, 2010. Вип. 12. С. 197–201.
- Вегеш А. І. Традиції та новаторство української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби : монографія. Ужгород, 2012. 271 с.
- Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики. Одеса : Астропринт, 2006. 325 с.
- Матіос М. Нація. Проза. Львів : Кальварія, 2002. 216 с.
- Свистуха Д. І. Екскурс в історію літературної ономастики. *Філологічні науки. XXVII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. Вінниця, 2019. Ч.5. С. 88–93.
- Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей. Словник-довідник. Київ : Наукова думка, 2005. 334 с.

Стовбур Л. М. Стилевжиток чоловічих антропонімів у книзі М. Матіос «Нація». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 42. Т. 1. С. 66–70.

REFERENCES

- Bakum, Z. P.** (2010). Antroponimy u movi tvoriv Marii Matios [Anthroponyms in the language of Maria Matios's works]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Linhvistyka» – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series “Linguistics”, 1*, 197–201. Kherson [in Ukrainian].
- Vehesh, A. I.** (2012). *Tradytzii ta novatorstvo ukrainskoi literaturno-khudozhnoi antroponimii posttotalitarnoi doby* [Traditions and innovations of Ukrainian literary and artistic anthroponymy of the post-totalitarian era]. Uzhhorod [in Ukrainian].
- Karpenko, O. Yu.** (2006). *Problematyka kohnityvnoi onomastyky* [The problem of cognitive onomastics]. Odesa: Astropynt [in Ukrainian].
- Matios, M.** (2002). *Natsiia. Proza* [Nation. Prose]. Lviv: Kalvariia [in Ukrainian].
- Svystukha, D. I.** (2019). Ekskurs v istoriiu literaturnoi onomastyky [An excursion into the history of literary onomastics]. *Filolohichni nauky. XXVII Mizhnarodna naukovo-praktychna internet-konferentsiia – Philological Sciences. XXVII International Scientific and Practical Internet Conference, 5*, 88–93. Vinnytsia [in Ukrainian].
- Skrypnyk, L. H. & Dziatkivska, N. P.** (2005). *Vlasni imena liudei. Slovnyk-dovidnyk* [Proper names of people. Dictionary-reference]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Stovbur, L. M.** (2019). Stylevzhytok cholovichykh antroponimiv u knyzi M. Matios «Natsiia» [The stylistic use of male anthroponyms in the book «Nation» by M. Matios]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia Filolohiia» – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Philology Series, 42* (Vol. 1), (pp. 66–70). Odesa: Vydavnychyi dim «Helvetyka» [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23.11.2025 р.

Прийнято до друку 22.12.2025 р.

Опубліковано: 26.12.2025 р.